CONTEXT

La Serra de Tramuntana, és un territori de gairebé 90 km de longitud, amb 62.400 ha d'extensió i on trobem 20 municipis amb una població d'aproximadament 134.650 habitants.

A més està inclosa dintre de la figura de protecció europea de Xarxa Natura 2000 i està declarada com a Paratge Natural des de l'any 2007 en l'àmbit de la comunitat autònoma de les illes Balears. Ambdues proteccions reconeixen un alt valor per a la conservació de la biodiversitat de l'espai natural terrestre amb major superfície de les Illes Balears, el 93% de la qual pertany a grans i petits propietaris, dividit en més d'11.000 finques agroforestals que aporten una multitud de serveis ecosistèmics intrínsecs cabdals per la conservació de l'entorn i la millora de la qualitat de vida dels seus habitants i visitants.

L'any 2011 es reconeix el seu valor excepcional i es declara Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO, com a Paisatge Cultural, principalment per les construccions de pedra en sec i les obres d'enginyeria hidràulica que hi són presents.

Aquest paisatge és fruit de generacions dedicades a les activitats tradicionals de la Serra com l'agricultura amb sistemes de marjades, la ramaderia i els oficis vinculats a l'explotació forestal, que han equilibrat la conservació de la biodiversitat i el desenvolupament de la societat rural i han modelat el paisatge de la Serra.

Cal destacar que avui dia la Serra de Tramuntana ha d'afrontar grans reptes de futur agreujats per la crisi del sector primari que posa en perill la pervivència de les activitats tradicionals. D'aquesta manera, l'amenaça per la conservació d'aquest espai natural és, ara mateix, més real que mai.

Així doncs, a causa del context actual, es fa molt difícil pels propietaris aconseguir la producció suficient per rendibilitzar el manteniment i la gestió de les seves finques. TXXI creu que per aquest motiu calen solucions innovadores i imaginatives que puguin revertir aquesta situació.

TXXI identifica les següents problemàtiques relacionades directament amb el model actual de desenvolupament a Mallorca.

1. Absència d'un sistema de governança unificat i efectiu

- **Absència de coordinació** entre les nombroses administracions que tenen competència a la Serra de Tramuntana.
- **Duplicitats** de responsabilitats que dificulten un sistema coherent i efectiu de gestió de la Serra de Tramuntana.
- **Insuficiència d'equips tècnics** per gestionar l'espai i realitzar projectes innovadors a les diferents administracions, de captar recursos i actualitzar o redactar els plans de gestió que contempla la normativa actual.
- **Carència d'espais de participació** permanents per la ciutadania (fonamentals per assegurar un sistema de governança legitimat a un espai 99% privat).

ESCENARI SEGONS TENDÈNCIES ACTUALS: Sistema de governança no efectiu, poca eficiència dels recursos invertits en gestió pública, impacte negatiu sobre la sostenibilitat social i ambiental per mala gestió, descontent de la ciutadania per no trobar canals de participació eficaços per incidir en un territori de propietat majoritàriament privada.

Augment de la complexitat i fragmentació política, funció pública lenta, fragmentada i descoordinada, participació precària de la societat civil.

Nota: En base a l'escenari tendencial previst a l'Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (CES, 2018)

2. Economia basada en el monocultiu turístic expansiu: Creixement exponencial, accelerat i sense control de visitants. Els últims deu anys (coincidint amb la declaració de la UNESCO) ha augmentat el nombre de visitants un 20% anual, fins a arribar a més de mig milió de visitants l'any 2016, dels quals el 72%, eren no residents.[1].

- La inexistència de càlcul d'un índex de capacitat de càrrega es tradueix en greus problemes de **saturació turística a les zones naturals i poblades**. Per exemple, actualment l'índex de pressió turística a Valldemossa és de 154 turistes per cada resident [2]. Aquesta saturació repercuteix no només en la vida dels residents, sinó en l'experiència dels visitants.

- Una de les conseqüències d'aquest creixement exponencial i accelerat és el fenomen de la **gentrificació**: per exemple a Vallemossa, les places turístiques han augmentat un 43% del 2012 al 2018 i el 82% dels comerços tenen especialització turística[3], en detriment d'habitatge i comerç orientat als residents.

[1] Estimació de COMPASS LEXECON en base a dades de la Conselleria de Innovació, Investigació i Turisme de les Illes Balears, Consell de Mallorca i Muntanya del Voltor.
[2] Estudi de capacitat de càrrega turística al centre històric de Valldemossa. Fundació Iniciatives del Mediterrani febrer 2019.
[3] Ídem.

- **Problemes d'us d'infraestructures:** Especialització d'infraestructures de transport pel turisme i l'oci, generació de problemes amb el transport privat (embossos, excés de renou, conducció temerària) en convivència amb ciclistes, senderistes i autocars. Manca de transport públic pels residents. Necessitat de sobredimensionar la infraestructures de serveis: Aigua, electricitat i residus durant la temporada turística.

- Proliferació d'**activitats massives** dintre de l'espai natural protegit: curses de muntanya, de BTT, triatlons etc.). La Serra esdevé un parc temàtic, com extensió d'altres zones de l'illa, on tot està permès.

- No s'ha desenvolupat adequadament l'"**experiència Tramuntana" diferencial, única i amb valor afegit**: La gran afluència de turistes no deixa dividends proporcionals a la Serra ni als seus habitants. Al contrari, la falta d'estratègia ha desembocat en l'erosió de la qualitat de l'experiència dels visitants, a més de la qualitat de vida dels residents.

- No hi ha una planificació del model de desenvolupament turístic que tengui en compte l'escenari global de **canvi climàtic:** L'augment de pressió humana sobretot durant els mesos d'estiu com a conseqüència de l'estacionalització turística té importants impactes mediambientals que es veuen agreujats pel canvi climàtic.

ESCENARI SEGONS TENDÈNCIES ACTUALS:

Impactes negatius a nivell mediambiental, econòmic i social a causa del desequilibri entre oferta i demanda turística (la primera creix sense planificació segons els moviments expansius de la segona) :

- Alta pressió humana i saturació d'infraestructures a l'estiu.
- Dependència del sector turisme (50% PIB, tendència al decreixement respecte Europa).

Augmenta:

- Relació turista/resident (la més alta d'Europa).
- Estacionalització crònica.
- Places turístiques en habitatges plurifamiliars i oferta il·legal creixent però estancament de les places a hotels de tres estrelles.
- Emissions de CO2.
- Generació de residus.
- Consum de recursos hídrics i energia elèctrica provinent de fons contaminants.
- Consum de territori.
- Abocaments al medi aquàtic.

Disminueix:

- Temps d'estança mínima decreixent.
- Qualitat ambiental dels sistemes naturals i qualitat de vida dels residents.
- Riquesa de la població local.

Nota: Escenari tendencial previst a l'Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (CES, 2018)

3. **El sector primari de la Serra està desapareixent.** Els espais margenats a la Serra sumen una superfície aproximada de 207 km², equivalents a un 20% de la seva superfície total. D'aquests, més de la meitat han perdut la seva funció agrícola i actualment estan ocupats per espècies forestals[1].

- **Incapacitat de captar recursos pel sector primari de la Serra**: Tot i ser un dels principals reclams turístics, els visitants de la Serra no contribueixen amb l'economia local. La despesa diària d'un visitant a la Tramuntana en béns i serveis consumits (excloent transport i allotjament) és de 8€ persona/dia, mentre que a la resta de l'illa ascendeix de 36€ [2], gairebé 5 vegades més. Això és degut al **model de *daytriping*** i una **falta d'estratègia per impulsar el consum del producte local com a part del *branding* de la Serra.**

- **Abandonament de les masses forestals a causa de la manca de rendibilitat del sector, augmentant el risc d'incendis i de plagues:** Quasi el 70% de la superfície de la Serra de Tramuntana és forestal. Només el 33% de la llenya que es consumeix a Mallorca prové de la Serra, representant llavors tan sols el 0,08 de PIB de les Illes Balears[3].

[1] Marjades: un passat agrícola, un present forestal i un futur incert. Joan Bauzà
[2] Estimació de COMPASS LEXECON en base a dades de l'institut de turisme balear i Muntanya del Voltor
[3] Servei de gestió forestal i del sòl del Govern de les Illes Balears.

- **No hi ha una planificació del model de desenvolupament del sector primari que tengui en compte l'escenari global de canvi climàtic:** El decreixement de les àrees cultivades disminueix la capacitat d'infiltració d'aigua, augmenta l'erosió del sòl i representa una pèrdua d'aportament com a embornals naturals de carboni.

- El 94% de la Serra de Tramuntana està dividia en 11.000 finques forestals o agroforestals de propietat privada. El manteniment dels camins i paisatge agrícola margenat i la gestió forestal recau amb els propietaris. Aquests són els principals gestors de la Serra de Tramuntana i **no disposen d'ajudes ni d'espais de diàleg suficients** per sostenir aquesta situació.

ESCENARI SEGONS TENDÈNCIES ACTUALS: Sector agrari decreixent (0,4% i baixant), superfície cultivada decreixent.

Si es continua amb la mateixa tendència es preveu pel 2030 que el sector primari a les Illes Balears representi sols un 0,7% de la població ocupada, posant en evidència l'especialització de mercat laboral del sector comerç, hostaleria i transport que representarà un 40%.

Nota: En base a l'escenari tendencial previst a l'Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (CES, 2018)